

Sector : Conjunctuur en collectieve sector
Afdeling/Project : Conjunctuur
Samensteller(s) : Martin Mellens
Nummer : 192
Datum : 13 maart 2008

Arbeidskosten per eenheid product Nederlandse verwerkende industrie CEP 2008

In paragraaf 2.3 van het CEP 2008 wordt de relatieve ontwikkeling van de arbeidskosten per eenheid product in de Nederlandse verwerkende industrie besproken. Deze indicator verschaft inzicht in de ontwikkeling van de prijsconcurrentiepositie van Nederlandse exportproducten. In dit memo wordt de ontwikkeling van de arbeidskosten per eenheid product in Nederland en van de concurrenten meer gedetailleerd besproken.

Ontwikkelingen in 2008 en 2009

De arbeidskosten per eenheid product in de Nederlandse verwerkende industrie nemen dit jaar naar verwachting met 1½% toe. In de afgelopen vier jaar daalden de arbeidskosten per eenheid product. Een forsere loonstijging is de belangrijkste oorzaak voor de omslag dit jaar. Deze wordt onvoldoende gecompenseerd door de groei van de arbeidsproductiviteit die dit jaar naar verwachting relatief laag is. Een dergelijke ontwikkeling van zowel de lonen als de arbeidsproductiviteit is kenmerkend voor de laatste fase van een hoogconjunctuur. Door de krapte op de arbeidsmarkt neemt de druk op de lonen toe, terwijl de groei van de arbeidsproductiviteit stagneert. Dit komt doordat de volumegroei van de productie afneemt, terwijl de werkgelegenheid hier vertraagd op reageert en niet even hard terugloopt. Bedrijven zullen niet geneigd zijn hun werknemers bij mindere productiegroei onmiddellijk te ontslaan, vanwege de hieraan verbonden kosten.

Vanwege de spanningen op de arbeidsmarkt, blijven de lonen in de verwerkende industrie ook volgend jaar flink stijgen. De loonvoetontwikkeling is 3¼%. De arbeidsproductiviteit neemt volgend jaar naar verwachting sterker toe dan dit jaar, vooral omdat de werkgelegenheid wat sterker gaat afnemen. Ondanks de hogere arbeidsproductiviteitsgroei nemen de arbeidskosten per eenheid product in de Nederlandse verwerkende industrie volgend jaar naar verwachting met ½% toe.

In de projectie stijgen de arbeidskosten per eenheid product in de Nederlandse verwerkende industrie dit en volgend jaar naar verwachting meer dan bij hun buitenlandse concurrenten. Dit geldt zowel voor de euroconcurrenten als voor de niet-euroconcurrenten. Bij de concurrenten nemen de lonen minder toe dan in de Nederlandse industrie, terwijl de arbeidsproductiviteit juist iets harder groeit. Bij de niet-euroconcurrenten speelt dit jaar daarnaast de verdere depreciatie van de dollar ten opzichte van de euro een rol. De wisselkoers van de dollar ten opzichte van de euro in 2009 is naar zijn aard niet te voorspellen en wordt daarom met een technische vuistregel gelijk gesteld aan het gemiddelde niveau van de afgelopen weken. Daarom hebben de wisselkoersen volgend jaar naar verwachting slechts een bescheiden effect op de ontwikkeling van de arbeidskosten per eenheid product van de concurrenten uit de niet-eurolanden.

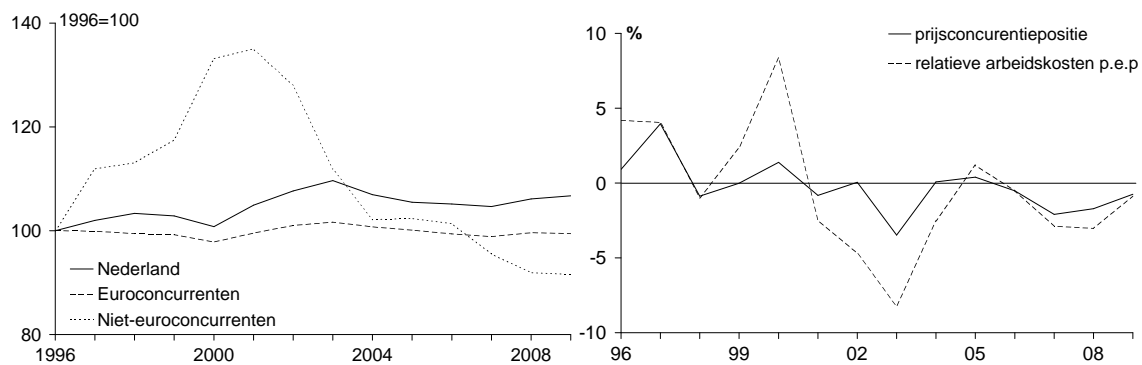
Tabel 1 Arbeidskosten per eenheid product in de verwerkende industrie, in euro's, 2004-2009						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
mutaties per jaar in %						
Nederland						
Loonvoet ^a	4,1	1,7	2,9	2,3	3¼	3¼
Arbeidsproductiviteit	6,7	3,1	3,2	2,7	2¼	2¾
Arbeidskosten per eenheid product	- 2,5	- 1,4	- 0,3	- 0,4	1½	½
Euroconcurrenten						
Loonvoet ^a	3,3	2,0	3,9	2,5	3	3
Arbeidsproductiviteit	4,3	2,7	4,6	3,1	2	3¼
Arbeidskosten per eenheid product	- 0,9	- 0,6	- 0,7	- 0,6	¾	- ¼
Niet-euroconcurrenten						
Loonvoet ^a	3,0	3,0	3,9	3,5	2¼	2¾
Arbeidsproductiviteit	6,8	3,5	4,1	3,8	3	3¼
Effectieve wisselkoers euro	5,6	- 0,7	0,7	5,8	3¼	- ¼
Arbeidskosten per eenheid product	- 8,6	0,2	- 1,0	- 5,8	- 3¾	- ½
Alle concurrenten						
Loonvoet ^a	3,2	2,5	3,9	3,1	2½	2¾
Arbeidsproductiviteit	5,5	3,1	4,4	3,5	2½	3¼
Effectieve wisselkoers euro	3,0	- 0,4	0,4	3,1	1¾	- ¼
Arbeidskosten per eenheid product	- 5,0	- 0,2	- 0,8	- 3,3	- 1½	- ¼

^a In nationale valuta.

Sinds 1996 zijn de arbeidskosten per eenheid product in de Nederlandse verwerkende industrie meer gestegen dan bij de concurrenten uit de euro- en niet-eurolanden (zie figuur 1, links). De relatieve positie ten opzichte van de euroconcurrenten is vooral minder gunstig geworden door de sterke toename van de arbeidskosten per eenheid product in de Nederlandse verwerkende industrie in de jaren 2001-2003. Na een aantal jaren waarbij de ontwikkeling ongeveer gelijk liep, zal de relatieve positie van Nederland dit en volgend jaar weer verder verslechteren. Tot 2000 steeg de dollar in waarde ten opzichte van de euro, zodat de arbeidskosten per eenheid product van de niet-euroconcurrenten in euro's aanvankelijk sterker toenamen dan die in de Nederlandse verwerkende industrie. Dit decennium deprecieert de dollar ten opzichte van de euro. Vergeleken met 1996 zijn de arbeidskosten per eenheid product in Nederland gestegen ten opzichte van die van de concurrenten uit de niet-eurolanden.

Door de ontwikkeling van de relatieve arbeidskosten per eenheid product is de prijsconcurrentiepositie van de Nederlandse export de afgelopen twee jaar verslechterd. Dit zal dit en volgend jaar naar verwachting eveneens het geval zijn. Ondanks dat ook andere factoren dan de arbeidskosten van invloed zijn op de uitvoerprijs, zoals de ontwikkeling van de winstmarge en de prijsontwikkeling van energie en ingevoerde grondstoffen en halffabrikaten, blijkt de ontwikkeling van de relatieve arbeidskosten per eenheid product sterk samen te hangen met die van de prijsconcurrentiepositie (zie figuur 1, rechts).

Figuur 1 Arbeidskosten per eenheid product (links) en prijsconcurrentiepositie (rechts)^a, 1996-2009

^a De prijsconcurrentiepositie is gedefinieerd als de ontwikkeling van de concurrentenprijs minus de prijsontwikkeling van de binnenslands geproduceerde uitvoer. De relatieve arbeidskosten per eenheid product is gelijk aan het verschil tussen de ontwikkeling van de arbeidskosten per eenheid product in de verwerkende industrie van de concurrenten en die van Nederland.